

**BỘ NÔNG NGHIỆP VÀ PHÁT TRIỂN NÔNG THÔN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC THỦY LỢI**

TUYỂN TẬP HỘI NGHỊ KHOA HỌC THƯỜNG NIÊN NĂM 2018

PROCEEDINGS OF THE ANNUAL CONFERENCE OF THUYLOI UNIVERSITY

ISBN: 978-604-82-2548-3

NHA XUẤT BẢN XÂY DỰNG

HÀ NỘI, THÁNG 11 - 2018

Ban biên tập:

Chủ biên: GS.TS Trịnh Minh Thụ, PGS.TS Nguyễn Cảnh Thái
Biên tập: PGS.TS Ngô Lê Long
Thư ký: CN Nguyễn Thị Phương Anh

Chịu trách nhiệm xuất bản:
Biên tập xuất bản và sửa bản in:
Chế bản điện tử:

PGĐ Ngô Đức Vinh
Bùi Hữu Lam
Trường Đại học Thủy lợi
Phòng Chế bản - Nhà xuất bản Xây dựng
Nguyễn Ngọc Dũng

Sáng tác bìa:

Cơ quan xuất bản:

Trường Đại học Thủy lợi

175 Tây Sơn - Đống Đa - Hà Nội

Website: <http://www.tlu.edu.vn>

và

Nhà xuất bản Xây dựng

Số 37 Lê Đại Hành, Hà Nội

Teo (024) 39760216; Fax: (024) 3 9741416; Website: <http://www.nxbxaydung.com>

ISBN 978-604-82-2548-3

KHXB: 3575-2018/CXBIPH/02-167/XD ngày 04/10/2018

QĐXB: 252-2018/QĐ-XBXD ngày 07/11/2018

In 400 cuốn tại Xưởng in Nhà xuất bản Xây dựng, số 10 Hoa Lư, Hà Nội.

95. Giáo dục thế giới quan khoa học cho sinh viên hiện nay <i>Vương Thị Huệ</i>	297	1
96. Vai trò của môn đường lối Cách mạng của Đảng cộng sản Việt Nam trong việc giáo dục đạo đức, lối sống cho sinh viên <i>Nguyễn Thị Anh</i>	300	1
97. Nguyên tắc đối ngoại của Đảng trong cuộc vận động quốc tế chống đế quốc Mỹ xâm lược Việt Nam (1954-1975) <i>Trần Thị Ngọc Thúy</i>	303	1
Tiểu ban: Khoa học xã hội 2		
98. Thực trạng xây dựng ý thức bảo vệ môi trường của sinh viên Đại học Thủy lợi hiện nay <i>Nguyễn Thị Nga</i>	309	1
99. Một số phương thức dịch câu có chủ ngữ giả <i>IT</i> trong tài liệu tiếng Anh chuyên ngành địa chất <i>Nguyễn Thị Cúc</i>	312	1
100. Phương pháp khai thác hiệu quả các hoạt động học nói trong giáo trình <i>Prepare</i> <i>Nguyễn Thị Hồng Anh, Vũ Thị Thu Hương</i>	315	1
101. Phương pháp dạy học đóng vai giảng viên môn học kỹ năng giao tiếp và thuyết trình <i>Phạm Thị Phương Thảo</i>	318	1
102. Lựa chọn các nhóm giải pháp phát triển phong trào tập luyện TDTT ngoại khóa cho sinh viên trường Đại học Thủy lợi Hà Nội <i>Vũ Văn Trung</i>	321	1
103. Một số giải pháp cơ bản nhằm xây dựng ý thức bảo vệ môi trường cho sinh viên trường Đại học Thủy lợi hiện nay <i>Nguyễn Thị Nga</i>	324	1
104. Điều tra về thói quen tự học tiếng Anh của sinh viên Thủy lợi <i>Nguyễn Thị Hằng, Vũ Thị Ánh Phương</i>	327	1
105. Sử dụng bài hát tiếng Anh trong giờ học ngoại ngữ của sinh viên khối kỹ thuật <i>Nguyễn Thị Thảo</i>	330	1
106. Sự khác biệt giữa dạy tiếng Anh chuyên ngành và dạy chuyên ngành bằng tiếng Anh tại trường Đại học khối kỹ thuật <i>Dương Thủy Hương, Cao Xuân Hiến, Nguyễn Mộng Lân</i>	333	1
107. Điện thoại di động - công cụ tiên tiến hỗ trợ học tiếng Anh ngoài lớp học <i>Trương Thị Thanh Thủy</i>	336	1
108. Áp dụng giảng dạy tiếng Anh theo phương pháp giao tiếp trong kỹ năng nói với giáo trình "Objective ket" tại Đại học Thủy lợi <i>Lê Thị Phương Lan</i>	339	1

MỘT SỐ PHƯƠNG THỨC DỊCH CÂU CÓ CHỦ NGỮ GIẢ TRONG TÀI LIỆU TIẾNG ANH CHUYÊN NGÀNH ĐỊA CHẤT

Nguyễn Thị Cúc

Trường Đại học Mỏ - Địa chất, email: hoangcuchung@gmail.com

1. GIỚI THIỆU CHUNG

Dịch tài liệu tiếng Anh chuyên ngành, đặc biệt là dịch câu có chủ ngữ giả sang tiếng Việt luôn gây ra rất nhiều khó khăn. Qua việc nghiên cứu các phương thức dịch thuật của Peter Newmark, Vinay và Darbelnet và khảo sát các tài liệu địa chất bằng tiếng Anh và tiếng Việt, bài báo đưa ra các phương thức dịch thích hợp để dịch câu có chủ ngữ giả trong tài liệu tiếng Anh chuyên ngành địa chất sang tiếng Việt.

Về cơ bản, dịch thuật là quá trình người dịch áp dụng những phương pháp dịch (*translation method*) hay phương thức dịch (*translation procedure*) nhất định để tiến hành chuyển nghĩa từ ngôn ngữ gốc (NNG) (*source language*) sang ngôn ngữ đích (NND) (*target language*) [1, 2]. Nếu phương pháp dịch liên quan đến toàn văn bản dịch thì phương thức dịch được dùng cho các câu và các đơn vị ngôn ngữ nhỏ hơn câu [1].

Theo Vinay và Darbelnet, phương pháp dịch có hai loại chính là dịch trực tiếp (*direct translation*) và dịch gián tiếp hay dịch xiên (*indirect/oblique translation*) [3]. Phương pháp dịch trực tiếp bao gồm phương thức dịch vay mượn (*borrowing*), dịch sao phỏng (*calque*) và dịch nguyên văn (*literal*) [3]. Trong phương pháp dịch gián tiếp, có phương thức dịch chuyển đổi từ loại (*transposition*), dịch biến đổi hình thái (*modulation*), dịch tương đương (*equivalence*) và dịch thoát (*adaptation*) [3].

Dịch chuyển đổi từ loại (*transposition*) là phương thức dịch chuyển về ngữ pháp hay từ loại từ NNG sang NND [3]. Newmark cho rằng chuyển đổi từ loại chỉ liên quan đến ngữ

pháp, bao gồm: chuyển đổi từ số ít sang nhiều, chuyển đổi bắt buộc khi một danh từ đặc biệt trong NNG không tìm thấy trong NND, chuyển đổi từ cụm động từ sang danh từ và ngược lại [5]. Ví dụ, dùng phương thức này, câu "*it seems that economic development is just everywhere*" được dịch thành "đường như là kinh tế thương mại phát triển ở khắp nơi" và danh từ được dịch thành cụm động từ tương đương.

Dịch biến đổi hình thái (*modulation*) là thay đổi trong thông điệp từ NNG sang NND do sự thay đổi về quan điểm, hay hình thức điệp theo góc nhìn khác. Theo Vinay và Darbelnet, phương thức này gồm biến đổi bị động sang chủ động, trừ ngữ pháp, thể, hai lần phủ định thành khẳng định... Ví dụ, cụm từ chứa hai lần phủ định "*it is impossible*" sẽ được dịch thành cụm khẳng định như trong câu "*It is not impossible to grant the truth of what John said*" (Có thể công nhận điều John nói là không sai sự thật).

Câu trúc có chủ ngữ giả thường được dùng để tránh dùng các câu có vẻ dài hay chứa quá nhiều thông tin (*long sentence*), hay đảm bảo các người đọc tin cũ trước thông tin mới (*end-weight/end-focus*) [7]. Tác giả giả trong tài liệu địa chất cũng thường không tìm được cấu trúc câu như vậy khi dịch câu trúc câu trên do không tương đương trong tiếng Việt.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Phương pháp định tính được áp dụng để phân tích so sánh trực tiếp các câu có chứa chủ ngữ giả *It* trong bản gốc tiếng Anh và câu tương đương trong bản dịch tiếng Việt trích từ cuốn *Applied Hydrogeology* của C.W. Fetter [5] và bản dịch *Địa chất thủy văn ứng dụng* của các dịch giả Nguyễn Uyên, Phạm Thanh Hiền và Phạm Hữu Sỹ [6], qua đó, tìm ra phương thức dịch phù hợp nhất.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Trong tài liệu địa chất được nghiên cứu, câu có chủ ngữ giả *It* xuất hiện dưới hai dạng chính là *It + be + V_{past participle} + that clause* và *It + be + adjective + to V* với các ví dụ tương ứng như sau:

It should be noted that in many areas water quality has been impacted by human activity, but the water is still usable. (1a)

Cần nhớ là, trong nhiều vùng tuy chất lượng nước đã bị thay đổi do hoạt động của con người nhưng nước vẫn còn khả năng sử dụng. (1b)

It is difficult to change the aquifer geometry and hydraulic characteristics built into a model. (2a)

Việc thay đổi hình dạng tầng chứa nước và đưa các đặc trưng thủy lực vào mô hình thường khó khăn. (2b)

Có hai phương thức dịch chính được áp dụng khi dịch câu có chứa chủ ngữ giả *It* trong tài liệu địa chất tiếng Anh sang tiếng Việt là phương thức biến đổi từ loại (*transposition*) và phương thức biến đổi hình thái (*modulation*).

Có thể coi cấu trúc *It + be + V_{past participle} + that clause* là một dạng câu bị động đặc biệt khi chủ ngữ của câu bị động là chủ ngữ giả *It* và các động từ bị động trong câu chủ yếu là các động từ thông báo (*reporting verbs*) như *note, assume, think, report* ... Có thể áp dụng hai phương thức để dịch câu bị động từ tiếng Anh sang tiếng Việt là dịch biến đổi hình thái (*modulation*) bằng một cấu trúc chủ động trong tiếng Việt nhưng ẩn đi tác nhân gây ra hành động như *chúng tôi, chúng ta, người ta,*

họ và dịch biến đổi từ loại (*transposition*) bằng một cấu trúc bị động tương đương trong tiếng Việt có chứa hai từ bị và được [9], như trong các ví dụ sau đây:

As a liter of pure water contains 1 million milligrams at 3.89°C, the temperature at which it is most dense, it is commonly assumed that 1 ppm is equal to 1 mg/L. (3a)

Vì một lít nước tinh khiết chứa 1 triệu mg ở 3,89°C - nhiệt độ mà nước có mật độ lớn nhất - nên thường giả thiết là 1 ppm bằng 1 mg/L. (3b)

Furthermore, it is assumed that hydrodynamic dispersion causes the solute to spread out both ahead of and behind the center of mass in a pattern that follows a statistically normal distribution, which is the familiar bell-shaped curve. (4a)

Nó còn được giả thiết là do phân tán thủy động lực, chất hòa tan sẽ trải rộng ra trước và sau trung tâm khối theo sơ đồ phân bố thống kê chuẩn là đường cong hình chuông quen thuộc. (4b)

Trong ví dụ 3a, cấu trúc bị động chứa chủ ngữ giả *It* là *it is commonly assumed that* được dịch biến đổi hình thái bằng một cấu trúc chủ động nhưng ẩn đi tác nhân hay chủ ngữ của câu người ta [9] thành *nên thường giả thiết là*. Trong khi đó, cấu trúc bị động *it is assumed that* được dịch biến đổi từ loại bằng một cấu trúc bị động tương đương trong tiếng Việt là *Nó còn được giả thiết là* như ở ví dụ 4a.

Trong khi dịch cấu trúc *It + be + V_{past participle} + that clause* bằng phương thức dịch biến đổi từ loại có thể tạo ra tương đương cả về cấu trúc, ngữ nghĩa và ngữ dụng thì dịch biến đổi hình thái chỉ đảm bảo tương đương về ngữ nghĩa; tuy nhiên, phương thức này lại tự nhiên, dễ hiểu và phù hợp hơn với lối tư duy của người Việt [9], nên phương thức này được dùng nhiều hơn phương thức dịch biến đổi từ loại trong tài liệu địa chất được Nghiên cứu, tương ứng là 64% và 46%.

Cấu trúc *It + be + adjective + to V* rất phổ biến trong văn bản tiếng Anh nói chung và trong tài liệu địa chất tiếng Anh nói riêng.

Thực tế, cấu trúc này có thể được viết lại thành hai cấu trúc tương đương là *To V + be + adjective* và *S + find + it + adjective + to V* [7] như sau:

It is difficult to change the aquifer geometry and hydraulic characteristics built into a model. (5a)

To change the qualifier geometry and hydraulic characteristics built into a model is difficult. (6a)

We find it difficult to change the aquifer geometry and hydraulic characteristics built into a model. (7a)

Theo đó, khi dịch 5a sang tiếng Việt, sẽ có ba câu tương đương như sau:

Thật khó để thay đổi hình dạng tầng chứa nước và đưa các đặc trưng thủy lực vào mô hình. (5b)

Việc thay đổi hình dạng tầng chứa nước và đưa các đặc trưng thủy lực vào mô hình thường khó khăn. (6b)

Ta thấy khó khăn khi thay đổi hình dạng tầng chứa nước và đưa các đặc trưng thủy lực vào mô hình. (7b)

Tuy nhiên, trong tài liệu địa chất được nghiên cứu thì 100% những câu như câu 5a thường chỉ được dịch bằng phương thức dịch biến đổi hình thái thành câu 6b. Cụ thể, đầu tiên người dịch xác định chủ ngữ thật của câu, thường là mệnh đề *To V*; sau đó, chuyển cấu trúc *It + be + adjective + to V* thành cấu trúc *To V + be + adjective* để dịch sang tiếng Việt. Nhưng qua phân tích ở trên, ta thấy nên áp dụng cả 5b và 7b để dịch câu có cấu trúc *It + be + adjective + to V* bằng phương thức dịch biến đổi từ loại nhằm tạo ra sự đa dạng về cấu trúc câu trong bản dịch tiếng Việt.

Tóm lại, có thể dịch câu có chủ ngữ giả *It* trong tài liệu địa chất bằng hai phương thức chính là dịch biến đổi từ loại (*transposition*) và dịch biến đổi hình thái (*modulation*). Để có những bản dịch hay nhất, người dịch nên xác định cấu trúc câu một cách rõ ràng và chọn ra phương thức dịch phù hợp nhất.

4. KẾT LUẬN

Bài báo đã tìm ra được hai phương thức dịch phù hợp để dịch câu có chủ ngữ giả *It* trong tài liệu tiếng Anh chuyên ngành địa chất sang tiếng Việt là dịch biến đổi từ loại (*transposition*) và dịch biến đổi hình thái (*modulation*). Nhìn chung, phương thức dịch biến đổi từ loại (*transposition*) không chỉ tạo ra những bản dịch đảm bảo được sự tương đương về cấu trúc, ngữ nghĩa, và ngữ dụng với bản gốc mà còn làm nên sự đa dạng về cấu trúc câu trong bản dịch. Trong khi đó, phương thức dịch biến đổi hình thái (*modulation*) lại tạo ra những bản dịch tự nhiên, dễ hiểu và phù hợp với lối tư duy của người Việt.

2. TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Newmark, P. 1988. *Approaches to Translation*, Prentice Hall, Hertfordshire.
- [2] Newmark, P. 1988. *A textbook of Translation*, Prentice-Hall International, New York.
- [3] Nida, E. A. & Taber, C.R. 1969. *The Theory and Practice of Translation*, E. J. Brill, Leiden.
- [4] Vinay, R. J. & Darbelnet, J. 1958. *Comparative Stylistics of French and English*. John Benjamins, the Netherlands.
- [5] Fetter, C.W. 1993. *Applied Hydrogeology* (3rd Ed.). Prentice Hall, New York.
- [6] Fetter, C.W. 2000. *Địa chất thủy văn và ứng dụng* 1, 2. (Translators: Nguyễn Thị Phạm Thanh Hiền & Phạm Hữu Sơn). Education Publisher, Hanoi.
- [7] Halliday, M.A.K. 1967. *Notes on transitivity and theme in English (Part I)* 2). *Journal of Linguistics* 3, 37-81; 1968, 2).
- [8] Đỗ Kim Phương (2012), *An investigation into structure and meaning of geological textbooks as a genre in English*. Vietnamese, Unpublished Dissertation, VNU-VLIS, Hanoi.
- [9] Nguyễn Thị Cúc, Nguyễn Thị Thái, Đinh Thuốc. 2017. *Phương thức dịch câu động trong tài liệu tiếng Anh chuyên ngành Địa chất Thủy văn*. Tuyển tập hội nghị khoa học thường niên năm 2017, Đại học Thái Nguyên.